

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Lausuntopyyntönne hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta (102/2023 vp.)

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Aikaisempaan hallituksen esitykseen verrattuna esityksestä on poistettu edellisen hallitusohjelman tavoittelemia muutoksia. Lakiin nyt esitettäviä muutoksia voidaan perustellusti kuvata merkitykseltään varsin teknisiksi.

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan perustuvia hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin kohdistuvia muutoksia valtioneuvosto arvioi hallituksen esityksessä todetusti ”erillisenä kokonaisuutena”.

EK kiirehtii Orpon hallitusohjelmassa ehdotettujen muutosten täytäntöönpanoa, jotta julkisten varojen kannalta merkittävä säästöpotentiaali saadaan mahdollisimman nopeasti käyttöön. Viimeaikaiset tutkimukset sekä kansallisella tasolla (Kilpailu- ja kuluttajavirasto: Kilpailu julkisissa hankinnoissa, tutkimusraportti 9/2023) että EU tilintarkastustuomioistuimen raportti (Julkiset hankinnat EU:ssa, erityiskertomus) kumpikin yksiselitteisesti osoittavat, että julkisen sektorin ostoissa kilpailua syntyy hälyttävän vähän. Kehityssuunta on mahdollista pysäyttää, mutta siihen tarvitaan lainsäädännön kansallinen muutos.

Orpon hallitusohjelman muutosehdotusten tarkoituksena on lisätä merkittävästi kilpailua ja näin säästää julkisia varoja sekä mahdollistaa yritystemme kasvua. Hallitusohjelmakirjausten täytäntöönpano tulee vääjäämättä muuttamaan julkisen sektorin asennoitumista kilpailuun perustavaa laatua olevalla tavalla. Myös Hankinta-Suomen uudella ohjelmakaudella tavoitellaan kilpailua lisääviä toimenpiteitä yhdessä Kuntaliiton, Hyvil Oy:n ja elinkeinoelämän järjestöjen (EK ja Suomen Yrittäjät) kesken tehtävällä kehitystyöllä.

Kuntien ja nyttemmin hyvinvointialueiden lisääntynyt in-house yhtiöiden käyttö tukipalveluissa on saatava pysäytettyä. Kilpailuviranomaisen viimeaikaiset esityksen markkinaoikeudelle ovat selkeä osoitus siitä, että kunta- ja hyvinvointialueiden ratkaisut ovat virheellisiä ja sotivat räikeästi koko hankintasääntelyn tarkoitusta vastaan.

Hallituksen esityksestä (102/2023) EK nostaa esiin seuraavaa:

EK yhtyy Senaattikiinteistöjen lausuntokierroksella antamaan tärkeään huomiointiin siitä, että sähköisten kilpailutusjärjestelmien kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota käytettävyyteen myös tarjoajien näkökulmasta. Näkökulma on tärkeä. PK -yrityksemme ovat pääasiassa vailla omia ”hankintatoimistojaan” ja niiden tarjoushalukkuuden lisäämiseksi toimivilla, ymmärrettävillä ja yksinkertaisilla järjestelmillä voidaan tehdä paljon tarjoamishalukkuuden lisäämiseksi.

KKV:n esitykset markkinaoikeudelle

Hankintojen valvonnan kansantaloudellisen merkityksen vuoksi kannatamme KKV:n esittämää määräajan pidennystä. KKV:n valvonta on tehokas ja käytännössä jopa ainut tapa puuttua laittomiin suorahankintoihin. Määräaikojen tulee mahdollistaa aito valvonta. Pehmeimmillä keinoilla ei ole saavutettu tähänkään mennessä riittäviä vaikutuksia laittomien suorahankintojen ehkäisemiseksi.

EK pitää erittäin tärkeänä, että hankintoja valvovalle viranomaiselle ollaan antamassa lisää aikaa reagointiin, ja näin ollen parempia mahdollisuuksia toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä. Nykyinen kuuden kuukauden määräaika ei mahdollista kaikissa tilanteissa puuttumista selkeästi lainvastaisiin menettelyihin. Kysymys on yritysten oikeusturvan ja markkinoiden toimivuuden kannalta keskeisestä tehtävästä ja välineestä. On ensiarvoista, että valvovalle viranomaisella on realistiset mahdollisuudet hoitaa tehtäviään. Tämä edellyttää toki myös asianmukaisia resursseja valvontayksikölle.

EK ymmärtää markkinaoikeuden lausuntopalautteessaan esittämän huomion mahdollisten päällekkäisten prosessien osalta, ja pitää asianmukaisena hallituksen esitykseen tehtyä muutosta tältä osin. Ehdotusta on myös EK:n näkemyksen mukaan syytä täydentää siten, että kielletään Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksen tekeminen tilanteessa, jossa samaa suorahankintaa koskevan valitus olisi jo vireillä markkinaoikeudessa tai markkinaoikeus olisi ennatänyt käsittelemään asian.

Rikosrekisteriotteiden sähköinen tarkistaminen on saatava mahdolliseksi

Rikosrekisteriotteet tulee saattaa hankintayksiköiden sähköiseen seurantaan viipymättä. EK pitää välttämättömänä, että tähän - hankintaprosesseja yksinkertaistavaan ja nopeuttavaan työvälineeseen - panostetaan riittävästi ja nopealla aikataululla. Panostus maksaa itsensä takaisin vapauttamalla rajattuja resursseja hankintojen laatuun, innovointiin ja kehittämiseen manuaalisen "etsinnän" sijasta.